

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ESF projekts "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" (Nr.7.3.1.0/16/I/001)

Bioloģiskie riski un kontroles pasākumi veselības aprūpes nozarē

Henrijs Priedīte
Darba drošības un vides veselības institūts,
Rīgas Stradiņa universitāte

SATURS

- Daži definējumi
- Nozarē pastāvošie bioloģiskie faktori un to iedarbība
- Biežāk sastopamākās slimības nozarē
- Iedarbības avoti
- Neaizsargātās darbinieku grupas
- Kontroles pasākumi
- Rezumējums

VDI Eiropas Sociālā fonda projekts "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" (Nr.7.3.1.0/16/I/001)

Vēlies saņemt
bezmaksas

DARBA VIDES RISKU NOVĒRTĒŠANU,
DARBA VIDES FAKTORU
LABORATORISKOS MĒRĪJUMUS,
DARBA AIZSARDZĪBAS SPECIĀLISTA UN
UZTICĪBAS PERSONAS APMĀCĪBAS?

Piesakies VDI, ja:

esi mikro, mazais vai vidējais uzņēmums	darbojies bīstamajā nozārē (MK noteikumi Nr. 99)
iepriekš neesi saņēmis bezmaksas darba vides risku novērtējumu	esi gatavs sadarboties

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Kur meklēt informāciju par pieejamo atbalstu?

www.vdi.gov.lv

Valsts darba
inspekcija

Aktualitātes

- COVID-19
- Grozījumi Darba aizsardzības likumā
- Grozījumi Darba likumā
- Statistika

Noderīgi

- Atbalsts darba devējiem
- OIRA
- Iesniegt iesniegumu elektroniski ↗
- Paziņot par nelaimes gadījumu

Kontakti

- Iestādes kontakti
- Reģionālās VDI
- Konsultācijas
- Ziņo VDI

6 soļi atbalsta saņemšanai

- **1.solis.** Iepazīsties ar atbalsta piešķiršanas noteikumiem, izdrukā un aizpildi pieteikuma formu.
- **2.solis.** Pieteikumam pievieno aizpildītu MK noteikumu Nr. 776 1. un/vai 2. pielikumu atbilstoši mazās (sīkās) un vidējās komercdarbības statusam
- **3.solis.** Aizpildīto pieteikumu un attiecīgo pielikumu de minimis atbalsta saņemšanai var iesniegt:
 - - klātienē K.Valdemāra ielā 17-17, Rīgā, LV-1010;
 - - pa pastu, nosūtot uz adresi: K. Valdemāra iela 17-17, Rīga, LV-1010;
 - - nosūtot elektroniski, parakstītu ar drošu elektronisko parakstu, uz e-pastu: info.esf@vdi.gov.lv
- **4.solis.** VDI izvērtēs saņemto pieteikumu atbalsta saņemšanai.
- **5.solis.** Pēc pieteikuma apstiprināšanas veic uzņēmumā pirmspārbaudi (atbalstam “Konsultācijas darba devējiem” un “Darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu apmācības”) atbalsta apjoma noteikšanai.
- **6.solis.** Viena mēneša laikā Valsts darba inspekcijas apstiprināta komisija izskatīs pieteikumu un pieņems lēmumu par atbalsta piešķiršanu vai atteikumu piešķirt atbalstu.

Papildus informācija: zvanot 25725168, 25702127, 29385596 vai rakstot, info.esf@vdi.gov.lv.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

Veselības aprūpes nozare ir
viena no nozarēm ar augstāko
bioloģisko risku darbinieku
drošībai un veselībai

■ Veselības aprūpe –

Pasākumu kopums, ko sniedz veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji personas veselības nodrošināšanai, uzturēšanai un atjaunošanai

*Veselības aprūpes finansēšanas likums

■ Veselības aprūpes darbinieki –

Plaši pārstēvēta nozare, kurā nodarbināti plaša spektra medicīnas personāls, laboratorijās nodarbināti, slimnīcu darbinieki, aprūpētāji u.c.

- Veselības aprūpes darbinieki ir pakļauti plaša spektra bioloģiskajam riskam, t.i. bioloģisko aģentu iedarbībai
- Visbiežāk darbiniekiem saslimšanu izraisa vīrusi un baktērijas
- Retāk sastopamas ir sēnīšu un parazītu izraisītas infekcijas

- **Biežāk sastopamākās slimības nozarē:**
 - Gripa
 - Tuberkuloze
 - Hepatīti
 - HIV infekcija

- Veselības aprūpes nozare veido ievērojamu daļu no **C, A un B hepatīta vīrusu infekcijām**
- Augstākā **B hepatīta** vīrusa izplatība tiek reģistrēta **zobārstiem**

- B hepatīta vīruss var izdzīvot izžuvušās asinīs līdz pat septiņām dienām 25°C temperatūrā
- B hepatīts ir ievērojami infekciozāks nekā C hepatīts vai HIV
- 30% gadījumos inficēšanās ar B hepatītu reģistrēta pēc saduršanās ar adatu

Saduršanās ar asiem instrumentiem, t.sk. adatām

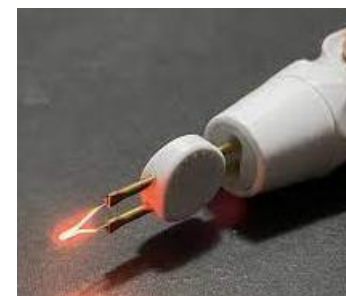
- Veselības aprūpes darbinieki visā pasaulē ir īpaši pakļauti savainojumu riskam, ko var gūt no asiem instrumentiem
- Visbiežāk veiktās procedūras ar traumu risku:
 - Intramuskulāra vai zemādas injekcija
 - Asins paraugu ņemšana vai katetra ievietošana vēnā
 - Atkārtota uznavas nomaiņa uz jau lietotas adatas

- Flebotomija (katetra ievietošana) saistīta ar vislielāko iedarbības un infekcijas risku HIV un HCV gadījumu pēc nejaušas saskares ar asinīm
- Laboratorijās 2/3 negadījumu saistīti ar asu priekšmetu konteineru pārvaldību, aizvākošanu, adatu demontāžu ar rokām un asiņu pārvešanu no šļircēm mēģenēs

Aerogēnās slimības

- **Aerosola ieelpošana** ir viens no inficēšanās ceļiem salimstībai ar **vīrusu slimībām**
- **Tuberkuloze** ir viena no zināmākajām un vairāk pētītajām elpceļu arodslimībām, ko izraisa pa gaisu pārnestās mikobaktērijas
- Lielākā daļa tuberkulozes gadījumu tiek diagnosticēta **veselības un sociālās aprūpes darbiniekiem**

- Ir pieejams ievērojams skaits publikāciju par ķirurģisko dūmu risku veselības aprūpes darbinieku vidū
- Ķirurģiskie dūmi var saturēt bioaerosolus, kas vidē rodas strādājot ar *harmoniskajām šķērēm, lāzeriem vai elektrokauteriem*
- Ķirurģiskie dūmi var saturēt multirezistentu *Mycobacterium tuberculosis*, B, C hepatīta vīrusa, HIV u.c.

- Veselības aprūpes darbiniekiem ir lielāks **asimptomātiskas gripas infekcijas risks**
- *Kumulatīvā gripas* (vai gripas vakcīnas) iedarbība laika gaitā var būt augstāka nekā citiem darbiniekiem, tāpēc **iepriekšēja imunitāte samazina simptomu smagumu**

- Darba zonas ar gaisa kondicionēšanas sistēmām, augstu mitruma līmeni vai sistēmām, kurās ir stāvošs silts ūdens, **ir pakļautas legionellas augšanai**
- Pēdējos gados slimnīcu vidē Eiropā ir reģistrētas vairākas legionelozes epidēmijas

Alerģijas

- Veselības aprūpes nozares darbinieki ir pakļauti **alergēniem, kas var izraisīt astmu**
- Piemēram, ja tiek **ieelpotas nelielas lateksa pulvera daļiņas no aizsargcimdiem, kas izplatās gaisā pēc cimdu novilkšanas**
- Darbiniekiem **var būt anafilaktiska reakcija, ko izraisa lateksa cimdu pulvera iedarbība uz ādu**

- Veselības aprūpē plaši tiek izmantoti sēnīšu enzīmi, piemēram, farmācijā, lai pagatavotu gremošanu uzlabojošus pulverus
- Sēnīšu enzīmi tiek izmanti higiēnas līdzekļu ražošanā

Veselības aprūpē izšķir tīšu un netīšu bioloģisko faktoru iedarbību

Netīša iedarbība notiek **nejaušas iedarbības rezultātā:**

- **darba procesos, kuros iesaistīti (tiek izmantoti) daudzi dažādi mikroorganismi vai**
- **vidē, kurā bioloģiskie aģenti rodas dabiski, jo apstākļi ir labvēlīgi mikroorganismu pastāvēšanai un augšanai**

Netīšas iedarbības gadījumos **risks ne vienmēr ir acīmredzams**, jo bioloģisko aģentu ietekme uz veselību ir diezgan nespecifiska – **grūti novērtēt, cik bieži darbinieks tiek pakļauts bioloģiskai iedarbībai**

Bioloģisko faktoru **apzināta iedrbība notiek:**

- izmantojot mikroorganismus **laboratorijas apstākļos** vai
- ja notiek **saskare ar pacientiem**, kuriem ir zināmas **infekcijas slimības** – tie tiek ārstēti īpašā vidē, piemēram, izolatoros u.tml.

- Ne vienmēr ir viegli atšķirt konkrētus bioloģiskā riska faktorus
- Darba vides riska novērtējumos ir jāņem vērā to iespējamā klātesamība un iedarbība
- Veselības aprūpes darbinieku bioloģiskā riska ietekme uz viņu drošību un veselību var atšķirties

- Ir darbinieki, kas tieši pakļauti infekcijai, piemēram, klīniskais un medmāsu personāls, kas rūpējas par pacientu ar bakteriālu infekciju, t.sk. tuberkulozi u.tml.
- Citi var tikt pakļauti potenciāliem infekcijas avotiem, piemēram, asins paraugu vai citu paraugu transportēšanas laikā no palātas uz laboratoriju, klīnisko atkritumu izvešana, palātu uzkopšana, tīrīšana u.tml.

- **Iespējamie iedarbības avoti:**
 - asinis
 - ķermeņa šķidrums
 - ķermeņa daļas
 - ekskrementi (fekālijas, urīns un vemšana)
 - tieša saskare ar ādu
 - elpceļu sekrēti un izdalījumi

- Katrs avots ir saistīts ar noteiktu mikroorganismu veidu vai organismu grupu, ko raksturo:
 - mikroorganisma pārnešanas veids
 - slimības/simptomu smagums
 - slimības izplatīšanās ātrums

Neatkarīgi no tā, vai ir vai nav pieejama vakcīna (vai pēcekspozīcijas profilakse) un tas, cik labi mikroorganismi izdzīvo konkrētajā vidē

Neaizsargātas darbinieku grupas

- Dažas darba ņēmēju grupas var uzskatīt par “pēc būtības” **neaizsargātām** un “īpaši jutīgām» **riska grupām**, t.sk.:
 - gados vecāki darba ņēmēji
 - jauni darba ņēmēji
 - sievietes
 - darbinieki ar hroniskām slimībām
 - grūtnieces u.c.

- Darbinieku **neaizsargātību** var saistīt arī ar **augsto bioloģisko faktoru iedarbības līmeni**, kas ir klātesošs viņu darbā, kā arī ar to, ka attiecīgajā nozarē augstais iedarbības līmenis ir saistīts ar **neatbilstošiem darba vides apstākļiem un prasību neievērošanu**

- Apkopēji tiek uzskatīti par nozīmīgu neaizsargāto darbinieku grupu – viņi bieži veic uzdevumus, kas var viņus apdraudēt, piemēram, tīra vai likvidē asus instrumentus, kas rada salīdzinoši augstu risku, t.sk. traumas

- Salīdzinot iekšējos tīrīšanas un uzkopšanas darbu veicējus, ārējie uzkopšanas pakalpojumu sniedzēji ir pakļauti lielākam veselības un drošības riskam – var būt neskaidrības par to, kurš ir atbildīgs par informācijas sniegšanu par riskiem un drošības pasākumiem, individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšanu, personāla vakcināciju u.c.

- Tāpat kā citās nozarēs, arī veselības aprūpē praktikanti un darba ņēmēji pirmajā darba vietā tiek uzskatīti par neaizsargātām grupām, jo viņiem ir mazāka praktiskā pieredze un viņi parasti mazāk apzinās riskus

- Neaizsargāto darbinieku grupas pārklājas un dažādi apstākļi var mijiedarboties
- Nosakot neaizsargātos darbiniekus, jāņem vērā
 - darbinieku individuālās vielmaiņas atšķirības
 - esošās veselības problēmas
 - nozares normas un prasības
 - veselības un drošības kultūra
 - nodarbinātības apstākļi
 - darba vietas īpašie apstākļi u.c.

KONTROLES PASĀKUMI

- Direktīvā 2000/54/EK ietvertie pasākumi, t.sk.:
 - Laboratorijas drošības kategorijas / līmeņi
 - Prasības veselības aprūpes un veterinārās aprūpes iestādēm
 - Darbību saraksts, kas saistītas ar bioloģisko aģentu iedarbību, t.sk. darbs veselības aprūpē (izolācijas un pēcnāves nodaļās, darbs klīniskajās, veterinārajās un diagnostikas laboratorijās)
 - Prasības par darbinieku uzskaiti, kuri pakļauti noteiktiem bioloģiskiem aģentiem augsta riska kategorijās, t.sk. uzturot informāciju par veselības uzraudzību u.c.

MK noteikumi Nr. 189 “Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām”

- Nosaka prasības nodarbināto aizsardzībai pret risku viņu drošībai un veselībai, kas rodas vai var rasties, saskaroties ar bioloģiskajām vielām darba vietā
- Nosaka bioloģisko aģentu bīstamības klasifikāciju
- Nosaka kārtību kādā veicama bioloģiskā riska novērtēšana
- Nosaka riska novēršanas un mazināšanas pasākumus
- Nosaka īpašus pasākumus, t.sk., izolācijas pakāpes laboratorijām, dzīvniekiem paredzētajām telpām un rūpnieciskiem procesiem
- Nosaka nodarbināto veselības uzraudzības kārtību, t.sk., veselības pārbaudes, vakcināciju
- Nosaka kārtību, kādā nodarbinātie tiek informēti un apmācīti u.c.

MK noteikumi Nr. 660 “Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība”

Nosaka nepieciešamību veikt darba vides riska novērtējumu attiecībā uz bioloģiskajiem aģentiem visās darbavietās, kurās nodarbinātie, veicot savus darba pienākumus, tiek vai var tikt pakļauti bioloģisko aģentu iedarbībai

- Pastāv uzskats, ka **slimnīcās ir veiksmīgi pasākumi, kas galvenokārt ir vērsti uz pacientu un tikai pēc tam uz darbinieku veselības un drošības aizsardzību**
- Pasākumi vērsti uz tādu infekcijas slimību, kā **gripas izplatības novēršanu**, veicot higiēnas darba praksi un veicot sezonālās gripas potes

- Uzraugot un izvērtējot visus notikušos negadījumus, ieviešot un uzturot vadības sistēmu, nosakot pasākumus (preventīvus un korektīvus), ir iespējami uzlabojumi
- Jāspēj pēc iespējas precīzi noteikt iespējamais apdraudējums un pastāvošie drošības un veselības riski
- Noteikto drošības prasību un vadlīniju neievērošana būtiski palielina darbinieku veselības apdraudējumu

- Veselības aprūpes **nozare ir pazīstama ar augstu regulēšanas un kontroles pasākumu ieviešanas līmeni**
- **Kopumā darbinieki**, kas aktīvi darbojas šajā nozarē, visdrīzāk, būs labāk apmācīti un **labi apzinās riskus**, kuriem viņi ir pakļauti

- Jābūt noteiktām skaidrām **procedūrām**, kas vērstas uz darbinieku **traumēšanos ar asiem instrumentiem, t.sk. adatām**, novēršanu
- Jānosaka pasākumi par:
 - risku (bioloģisko risku) izglītošanu
 - vakcinācijas nozīmi
 - IAL lietošanu
 - negadījumiem un to veidiem, t.sk. apstākļiem un cēloņiem u.c.

- Jāuzlabo infekcijas izplatīšanās ierobežojošie pasākumi starp darbiniekiem, ko izraisa **antibiotiku rezistenti mikroorganismi**
- Jānosaka un jāvērtē **specifisku alergēnu**, t.sk. lateksa aizsargcimdu radītie riski uz darbinieku veselību

- Pasākumi, kas vērsti uz neaizsargāto grupu darbinieku drošību, t.sk.:
 - Primārā profilakse, izmantojot atbilstošus infekcijas kontroles piesardzības pasākumus
 - Vakcinācija, īpaši, ja noteikta kā obligāta
 - Grūtnieču darba vides riska izvērtēšana, nosakot profilaktiskos pasākumus un pasākumus pēc saskares ar bioloģisko aģentu vai citas ekspozīcijas
 - Pagaidu darbinieku (praktikantu) aizsardzība u.c.

SECINĀJUMI

- Veselības aprūpes nozares darbinieki ir nepārprotami pakļauti inficēšanās riskam ar bioloģiskiem aģentiem
- Slimības, kas bieži sastopamas šajā nozarē - gripu, tuberkuloze, hepatīti, HIV
- Medmāsas savā mācību procesā ir neaizsargāto darbinieku grupā, dēļ pieredzes trūkuma
- Darbinieki ar pazeminātu imunitāti ir vairāk uzņēmīgi pret infekcijas slimībām
- «Jaunie riski» veselības aprūpes nozarē galvenokārt ir rezistence pret antibiotikām

- Infekcijas slimību izplatība bieži tiek novērsta ar vakcināciju, tomēr veselības aprūpes darbinieki, kuri nevēlas vakcinēties, būtu vairāk jāinformē par inficēšanās risku
- «Droša adatu sistēma» tiek izmantota daudzās veselības aprūpes iestādēs, tomēr šādu sistēmu izmantošana joprojām ir jāveicina
- Uzmanība jāpievērš gaisa kvalitātei un mikrobioloģiskajam piesārņojumam iekštelpās, būtu jānosaka robežvērtības visu veidu veselības aprūpes iestādēm un jāievieš ierobežojumi

SANĒM BEZMAKSAS KONSULTĀCIJU PAR DARBA VIDES RISKU, ĪPAŠI, BIOLOĢISKO RISKU (T.SK. COVID-19), MAZINĀŠANU UN PREVENCIJU

RAKSTOT UZ E-PASTA ADRESI:

konsultacija@stradavesels.lv

VAI ZVANOT UZ TĀLRUNI:

+ 371 29413885

Valsts darba inspekcija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Darba drošības un vides veselības institūts